

УДК 338.246.2:633.791
© 2012

Т.Ю. Сітнікова

*Інститут сільського
господарства Полісся
НААН*

** Науковий керівник —
доктор економічних наук,
професор В.В. Зіновчук*

ПРОБЛЕМИ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСУВАННЯ ГАЛУЗІ ХМЕЛЯРСТВА*

Обґрунтовано доцільність фінансування та державного регулювання галузі хмелярства, проаналізовано основні проблеми бюджетного фінансування, запропоновано низку заходів для вдосконалення бюджетних відносин.

Продуктивне сільськогосподарське виробництво у сучасному світі не може розвиватися без участі держави, яка здійснює перерозподіл ресурсів, сконцентрованих переважно на міських територіях, сільському виробнику [8]. Участь і допомога держави є необхідними, однак вони мають ґрунтуватися на науковій основі, бути законодавчо закріпленими, з визначеними пріоритетами та основними пропорціями, раціонально використовуватися, контролюватися і здійснюватися плановірно, а також гарантувати сільгоспвиробнику виконання зазначених заходів [4, 12].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми державного регулювання аграрного сектору досліджували вчені-економісти С. Дем'яненко, С. Кваша, І. Кобут, І. Лукінова, Ю. Коваленко, А. Борщ, В. Амбросов, В. Онегіна, В. Андрійчук, П. Саблук, О. Шпичак та ін. [11, 14, 15]. Проте питання визначення оптимальних обсягів та напрямів державної підтримки окремих вітчизняних галузей досі залишається дискусійним.

Результати досліджень. Однією з галузей, яка має вагомий вплив на соціально-економічний стан поліського регіону, є хмелярство. Стабільний попит на хміль в усьому світі та розвиток вітчизняної пивоварної промисловості впродовж останніх 10 років зумовили поштовх до відродження цієї галузі. Враховуючи досвід прибуткового господарювання у цій сфері та прагнучи зупинити подальший спад виробництва, на державному рівні було ухвалено рішення щодо надання фінансової підтримки національним хмелевиробникам.

Неспроможність галузі самотужки розв'язати проблему відновлення діяльності пов'язана з такими особливостями ведення господарювання, як: спорудження шпалери, потреба у значних кількостях добрив та спеціалізованій техніці, настання плодоношення на 2–3 рік, висока трудомісткість та капіталозатратність. Для порівняння слід зазначити, що затрати праці на вирощування 1 т зерна у 30 разів, льону — у 12, картоплі — у 3 рази менші, ніж на вирощування хмелю. Хмелярська галузь ще з

початку 90-х років минулого століття мала свої особливі джерела державної фінансової підтримки. Упродовж 1991–1993 рр. було запроваджено надбавки до роздрібних цін на пиво усіх сортів у розмірі 3 к. за пляшку пива місткістю 0,5 л, які спрямовувалися на відновлення хмільників [7].

Тому для сприяння відновленню галузі в 1999 р. було ухвалено Закон «Про 1% збір на розвиток виноградарства, садівництва і хмелярства». Кошти на цей збір надходять з продажу алкогольних напоїв і пива [6]. За рахунок збору впродовж 1999–2011 рр. на розвиток галузі надійшло близько 300 млн грн, з них близько 60% виділялося безпосередньо на догляд за плодоносними хмільниками, що сприяло збільшенню їхньої врожайності та якості (рисунки). За цей час було замінено значну частину застарілих та несортних насаджень, відпрацьовану техніку, придбано гранулятор.

Держава виділяє значні кошти на відродження галузі й одночасно дозволяє необмежений ввіз у країну хмелю за дискримінаційними митними тарифами.

Рахункова палата звернула також увагу на той факт, що чинний порядок надання держпідтримки на розвиток хмелярства стимулює хмелевиробників до неефективного витрачання коштів. Результати аудиту свідчать про незаконне використання у 2008–2010 рр. майже 92,8 млн грн та неефективне освоєння ще 17,4 млн грн бюджетних коштів, що вказує на відсутність контролю на центральному і місцевому рівнях та створює передумови для корупції і зловживань [13].

Проведений аналіз регіонального розподілу сум виплаченої підтримки встановив відсутність чіткого зв'язку між обсягом підтримки і розмірами площ насаджень. Розбіжності у структурі виплат спостерігалися впродовж усіх років і не мали чіткого обґрунтування. Дотаційні виплати у розрахунку на 1 га у Вінницькій, Луганській та Київській областях були найменшими, що згодом призвело до зникнення хмелегосподарств у цих регіонах (таблиця).

Практика державного дотування притаман-

Динаміка виплат державної підтримки на догляд за насадженнями в хмелярських регіонах України, 2007–2010 рр.

Область	Державна підтримка у розрахунку на 1 га (тис. грн) за роками			
	2007	2008	2009	2010
Житомирська	11,5	12,2	20,7	19,9
Волинська	10,6	18,0	28,3	25,2
Львівська	8,6	16,8	26,5	18,1
Хмельницька	9,7	9,9	26,9	16,1
Рівненська	15,4	10,9	18,9	20,0
Вінницька	17,4	12,3	9,3	–
Луганська	7,7	9,3	4,7	–
По Україні	11,6	12,5	20,8	19,1

Примітка. Хмелегосподарства в Київській області ліквідовано наприкінці 2006 р. Джерело: розраховано за даними Мінагрополітики та продовольства України.

на майже всім країнам світу, окрім країн тропічного поясу [9]. Система сільськогосподарського субсидування у Європейському Союзі у 2010 р. становила 46,7% бюджету ЄС (у 2013 р. планується 32%), а дотації на виробництво окремих видів рослинницької продукції у різних країнах Євросоюзу сягають у середньому 50% її ціни [5]. В Україні ж на аграрну галузь з держбюджету 2010 р. було виділено 3,5 млрд грн, що становить лише 1,5% від витрат загального фонду державного бюджету [3]. У Євросоюзі розмір державної підтримки хмелярства в середньому становить 500 євро на 1 га насаджень, в Україні цей показник сягає 3 тис. євро [13]. Утім, така щедрість виконує своєрідну за-

хисну функцію від наслідків неефективної митної політики.

Упродовж останніх років галузь отримувала набагато менше коштів від запланованих 10%, хоча найбільше надходжень (45%) забезпечується саме від продажу пива. У 2012 р. очікується збільшення суми відшкодувань до держбюджету у зв'язку зі зростанням виробництва пива на 1% та підвищенням збору до рівня 1,5% [10], що дасть змогу додатково отримати близько 300 млн грн. Однак аналітики не знаходять економічного обґрунтування для такого підвищення. Воно суперечить нормам Податкового кодексу України, згідно з яким цей збір встановлено у розмірі 1% до 2014 р.

Висновки

Наразі вітчизняним хмелевиробникам у зв'язку зі скороченням фінансування доведеться використовувати передусім власні виробничі та фінансові можливості, створювати умови для внутрішнього й зовнішнього інвестування, докладати зусиль для закріплення власних позицій на вітчизняному й міжнародному ринках. Державна підтримка при цьому повинна мати лише підтримувальний та мотиваційний характер, а основною концепцією має залишатися самофінансування

підприємств. В умовах лібералізації імпорту для уникнення ризиків спаду виробництва і втрати внутрішнього ринку ця підтримка також має вдало поєднуватися з протекційністськими бар'єрами. Усе це дасть можливість зміцнити позиції вітчизняних хмелевиробників на внутрішньому ринку, значно підвищити якість та конкурентоспроможність продукції, стимулювати експорт, зміцнити економічний стан підприємств та нівелювати наявні кризові процеси.

Бібліографія

1. Амбросов В.Я. Забезпечення державної підтримки сільськогосподарського виробництва в умовах членства України у СОТ/В.Я. Амбросов, В.М. Онегіна//Економіка АПК. — 2009. — № 2. — С. 15–24.
2. Борщ А.Г. Бюджетна підтримка аграрного

сектору в умовах трансформаційних процесів в економіці України/А.Г. Борщ//Економіка АПК. — 2009. — № 2. — С. 111–116.

3. *Бюджет–2010* [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://uf.org.ua/additional/6479275_budget2010.pdf.

4. *Державне регулювання економіки*/[Михасюк І., Мельник А., Крупка М., Залога З.]; за ред. докт. екон. наук Михасюка І. — К.: АРТК «Ельга», 2000. — 592 с.

5. *Единая сельскохозяйственная политика Европейского Союза* [Электронный ресурс]. — Матеріал из Википедии — свободной энциклопедии. — Режим доступу: <http://ru.wikipedia.org/wiki/>.

6. *Закон України «Про збір на розвиток виноградарства, садівництва і хмелярства»* від 09.04.1999 р. № 587–XIV//ВВР. — 1999. — № 20–21. — С. 191.

7. *Кабінет Міністрів України. Розпорядження № 347-р від 19.11.1991 р.* [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>.

8. *Крисальний О.В.* Формування системи державної підтримки розвитку агропромислового виробництва в Україні/О.В. Крисальний//Економіка АПК. — 1998. — № 7. — С. 8–14.

9. *Павловський М.А.* Ідеологія прогресивних реформ для України/Павловський М.А. — К.: Техніка, 1998. — 52 с.

10. *Пивовари* мають намір домагатися перегляду підвищених ставок податку на хмелярство [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://vcourse.ua/ua/business/peresmotra-povyshennykh-stavok-naloga-na-khmelevodstvo.html>

11. *Савченко Ю.І.* Використання коштів державної підтримки галузі хмелярства/Ю.І. Савченко, Т.Ю. Приймачук, А.В. Проценко//Вісн. аграр. науки. — 2008. — № 11. — С. 72–76.

12. *Сидорчук Т.В.* Розвиток хмелярства в Україні/Т.В. Сидорчук//Економіка АПК. — 1998. — № 7. — С. 75–79.

13. *Счетная палата обвиняет Минагрополитики в расточительстве* [Электронный ресурс]. — Режим доступу: <http://ubr.ua/ukraine-and-world/events>.

14. *Тулуш Л.Д.* Державна фінансова підтримка розвитку садівництва, виноградарства та хмелярства/Л.Д. Тулуш//Економіка АПК. — 2005. — № 1. — С. 58–65.

15. *Яценко Н.М.* Особливості державного фінансування АПК і галузі хмелярства/Н.М. Яценко//Фінанси України. — 2003. — № 1. — С. 63–70.

ОГОЛОШЕННЯ

Національний науковий центр «Інститут ґрунтознавства та агрохімії імені О.Н. Соколовського» оголошує прийом до аспірантури на 2012 рік зі спеціальностей:

- 03.00.18 — ґрунтознавство (біологічні науки);
- 06.01.03 — агроґрунтознавство і агрофізика (сільськогосподарські науки);
- 06.01.04 — агрохімія (сільськогосподарські науки).

Вступникам до аспірантури необхідно подати такі документи:

- заяву на ім'я директора інституту;
  - особовий листок з обліку кадрів з фотокарткою, завірений за місцем роботи;
  - автобіографію;
  - характеристику-рекомендацію з останнього місця роботи або навчання;
  - витяг з протоколу засідання Вченої ради навчального закладу (для осіб, які рекомендуються в аспірантуру безпосередньо після закінчення вишу);
  - копію диплома про вищу освіту та копію залікової відомості, завірених за місцем роботи;
  - список наукових праць і винаходів або реферат з обраної спеціальності;
  - посвідчення про складання кандидатських іспитів (за наявності);
  - медичну довідку про стан здоров'я за формою № 286-У;
  - ксерокопію паспорта та довідки про присвоєння ідентифікаційного номера.
- Паспорт та диплом про вищу освіту подаються вступником особисто.
Для бажаючих вступити до аспірантури з інших міністерств і відомств — навчання за контрактом.
Вступники складають іспити зі спеціальності, філософії та іноземної мови.
Прийом документів до **10 вересня 2012 року** за адресою:

м. Харків, вул. Чайковського, 4 (к. 50)

Довідки за телефоном:

(057) 704 16 69, 704 16 67